

Kommentar Cliometri: Genialitet eller galskab?

Lektor, cand.oecon. Finn Olesen, Handelshøjskole Syd, Esbjerg

1. I en kommentar til Kærgård & Henriksen (1994) i anledningen af tildelingen af Nobelprisen i økonomi i 1993 til de to amerikanske økonomiske historikere Douglass C. North og Robert W. Fogel sætter Perregaard (1994) et spørgsmålstejn ved den ubetingede relevans af den rene cliometriske tilgang til en analyse af økonomisk historiske problemstillinger.

Hermed er den danske debat omkring den økonomisk histories metodologi på ny igang.¹

Denne debat har traditionelt haft en klar tendens til ubevægelighed i de fremførte standpunkter omkring det helt centrale tema: Bør fagdisciplinen i udpræget grad være præget af en tværvidenskabelighed, der betinger, at hovedvægten i den økonomisk historiske analyse må bygge på kvalitative snarere end rene kvantitative – cliometriske – metoder og udsagn?

2. I forlængelse heraf drager Perregaard (1994) et nyt og yderst relevant aspekt ind i debatten. Således diskuterer han anvendelsen og anvendeligheden af kontrafaktiske hypoteser i den økonomiske historieforskning. Med baggrund i Elster (1971) argumenterer Perregaard for, at en meningsfyldt anvendelse af sådanne hypoteser betinger, »at den kontrafaktiske verden har en vis sandsynlighed og realisme«; altså »hvis den kun partielt adskil-

ler sig fra den rigtige verden«, Perregaard (1994) p. 62. Konkret behandles som et eksempel herpå Fogels analyse fra 1964 af jernbanens betydning for den økonomiske vækst i Amerika i slutningen af forrige århundrede. En analyse som Perregaard karakteriserer som præget af fantasterier i og med, at den opstillede kontrafaktiske hypotese ikke opfylder de ovenfor anviste retningslinier.

Dette er en opfattelse som til eksempel Elster tilsyneladende deler. Han skriver således med en respektløs ironisk afstandtagen til Fogels analyse følgende:

»Hans tall har ingen som helst betydning uten som resultat av en sinnrik og abstrakt beregning. Jeg har lyst til å være demagogisk nok til å trekke følgende parallell: hvilken økonomisk katastrofe for verden var det ikke da Judas unnlot å sette sine tredve sølvpenge i banken, når vi tenker på at de idag med renter og rentes rente utvilsomt ville ha utgjort en kapital stor nok til å danne et sølvlag rundt jorden med en diameter større enn solsystemets?«, Elster (1971) p. 60.

Denne klare afstandtagen til Fogels cliometriske arbejder må, som sagt, forklares ved hans brug af kontrafaktiske hypoteser. Han er

her efter Elsters og andres opfattelse² for skødesløs i sin anvendelse af disse.

Som Elster korrekt fremhæver rejser der sig her umiddelbart to spørgsmål i denne sammenhæng.

For det første, at en ukritisk brug af kontrafaktiske hypoteser kan medføre, at der derved etableres en mekanisk forklaringsramme for analysen og dens udsagn: »... hvis man antar at man uden forbehold kan tenke sig hva som helst *endret* i isolasjon fra sammenhengen, er det ekvivalent med å kunne tenke seg det *utvekket* i isolasjon fra sammenhengen«, Elster (1971) p. 64. For det andet, at der kan være en fare for, at den økonomisk historiske analyse ikke i et tilstrækkeligt omfang er teoristyret, men snarere er mere tilfældig og ad hoc præget i sit forløb og dermed i en for stor udstrækning styret af de forhåndenværende statistiske data og kvantitative metoder.

3. Alt efter temperament og fagdisciplinært ståsted kan man naturligvis have en forskellig opfattelse af de to nævnte potentielle faremomenter ved anvendelsen af den kontrafaktiske arbejdsmetode.

Som påpeget af Kærgård & Henriksen (1994) falder metoden nok mere naturligt for økonomer end for historikere, idet vi i den økonomiske fagdisciplin er vant til i udpræget grad at gøre brug af modeller og anvende kontrafaktiske udsagn i vores analysearbejde; jævnfør f.eks. arbejdet med de danske makroøkonometriske modeller. Uden en egentlig formaliseret model, der naturligvis bør være teoribaseret, eksisterer der ingen reel mulighed for at gennemregne alternative hypotetiske forløb.

En korrekt anvendelse af kontrafaktiske hypoteser må derfor forudsætte, at den nødvendige teoristyring af analysen er til stede. Er den formaliserede model derimod dannet på bag-

grund af et statistisk materiale fremfor med udgangspunkt i en konkret teoridannelse, bliver Elsters kritik derimod yderst aktuell og relevant.

Dette er en opfattelse som i hvert tilfælde North synes at kunne tilslutte sig. Han har således om cliometrien skrevet følgende:

»... the most distinctive contribution of the new economic history ... is its attempt to develop a more scientific history. The explicit use of theoretical models and the systematic use of statistical inference in testing procedures are the most distinctive contributions of this approach«, North (1978) p. 78.

4. At ikke alle er enige i, at cliometrien har gjort den økonomiske historie mere videnskabelig, er et forhold, der er kendt af de fleste. Således hævder til eksempel McCloskey (1986), der er særdeles kritisk indstillet overfor Fogels forfatterskab, at den cliometriske routine består i at foretage en bevisførelse ved hjælp af simple kvantitative beregninger og ræsonnementer, hvor til eksempelvis Fogel ligefrem, ifølge McCloskey, anvender »a forensic style« i sine arbejder.

Det grundlæggende problem består som bekendt i, at den økonomiske historie, som påpeget af bl.a. Landes (1978), som fagdisciplin betragtet, fremstår som en dual disciplin mellem de to selvstændige discipliner historie og økonomi. Denne kendsgerning betinger ifølge ham, at den nødvendige tværvidenskabelighed må dyrkes. Landes argumenterer således for, at disciplinerne historie og økonomi stiller forskellige, men hver for sig relevante og vigtige spørgsmål. En anvendelse af den efterlyste tværvidenskabelighed vil dermed kunne være med til at optimere den økonomiske histories udsagnskraft. Et forhold, som vel alle, der beskæftiger sig med

faget må formodes at betragte som attråværdigt.

En for ensidig anvendelse af rene kvantitative metoder indebærer derfor efter Landes opfattelse en væsentlig risiko for, at der finder en selektion sted blandt fagets mange potentielle aktører. De mere kvalitativt interesserede aktører – i helt overvejende grad dem, der beskæftiger sig med økonomisk historiske problemstillinger ud fra en traditionel faghistorisk baggrund – udskilles således let fra faget. F.eks. fordi de nærer en dyb skepsis m.h.t., hvad kvantitative størrelser egentlig fortæller os af relevans om den økonomiske histories forløb. Til eksempel bør den nødvendige kildekritik ikke alene omfatte de anvendte data, men tillige naturligvis også den anvendte kvantitative metode for derved at forsøge at undgå, at udsagnet af en given cliometrisk analyse måske må ændres endda væsentligt ved blot en let revision af de indeholdte data og anvendte metoder.

5. Faghistorikere og cliometrikere gør således brug af en indbyrdes forskellig metodologi. Dette har ført til, at fagøkonomer ofte har set med skepsis på rene historiske analyser af økonomisk historiske problemstillinger, mens tilsvarende faghistorikere har betragtet cliometriske tiltag med en vis analog mistro. Denne forskel i metodologi betingede jo netop fremkomsten af »the New Economic History Approach«:

»The raison d'être of cliometrics is avoiding the absurdities of economic history without economics«, McCloskey (1978) p. 28.

Læren, der kan drages af den til tider ofte ret heftige danske debat om den økonomiske histories metodologi, synes ligetil. Dyrk tværvidenskabeligheden i størst muligt omfang med en pluralistisk metodologisk tilgang, der tillader inddragelsen af såvel kvalitative som

kvantitative relevante argumenter og metoder, men på en sådan måde, at man undgår en situation, der let indebærer, »at en for udpræget specialisering mellem teori og historie og empiri er til skade for begge parter«, Kærgård & Henriksen (1994) p. 11.

Man kan håbe på, at et sådant forhold kan etableres mellem de interesserede aktører inden for faget den økonomiske historie. Sikker kan man dog naturligvis aldrig være, for som John Maynard Keynes med et berømt citat fra bogen »The General Theory of Employment, Interest and Money« fra 1936 påpegede: »The difficulty lies, not in the new ideas, but in escaping from the old ones, which ramify, for those brought up as most of us have been, into every corner of our minds«. Elementer af fagdisciplinær egoisme, snæversynethed og skyttegravstendenser er formentlig fænomener, der ikke alene findes inden for den økonomiske fagdisciplin, men tillige også kendes af faghistorikere.

Noter

1. For en præsentation af indholdet i den tidligere danske debat herom, der blev aktualiseret af Kærgårds disputats fra 1991, kan der henvises til Olesen (1993).
2. Se f.eks. McCloskey (1986) kapitel 7, hvori centrale dele af Fogels forfatterskab er behandlet.
3. Jævnfør dog McCloskey (1978), hvori der tilsyneladende tilkendegives en noget mere positiv opfattelse af cliometriens muligheder.

Litteratur

- Elster, Jon (1971): »Nytt perspektiv på økonomisk historie«, Pax Forlag Oslo 1971.
- Kærgård, Niels & Henriksen, Ingrid (1994): »Cliometrien og den 25. Nobelpris i økonomi«, Økonomi & Politik 1994, Nr. 1, pp. 4-12.
- Landes, David (1978): »On Avoiding Babel«, Journal of Economic History 1978, pp. 3-12.

- McCloskey, Donald N. (1978): »The Achievements of the Cliometric School«, *Journal of Economic History* 1978, pp. 13-28.
- McCloskey, Donald N. (1986): »The Rhetoric of Economics«, *Harvester Press* 1986.
- North, Douglass C. (1978): »Comment«, *The Journal of Economic History* 1978, pp. 77-80.

- Olesen, Finn (1993): »Om den økonomiske histories metodologi«, *Handelshøjskole Syd, Erhvervsøkonomisk Skriftserie* 1993.
- Perregaard, Henrik Preben (1994): »Fogels fantasier – en kommentar til Kærgård og Henriksen«, *Økonomi & Politik* 1994, Nr. 3, pp. 62-63.